

KARADENİZ BÖLGESİ'NDE BULUNAN MESLEK YÜKSEKOKULLARININ TURİZM PROGRAMLARININ DURUM ANALİZİ

Nuray TETİK¹, Özge GÜDÜ DEMİRBULAT²

ÖZET

Turizm sektörü, dünyada, sosyal ve ekonomik olarak önde gelen sektörlerden birisidir. Dolayısıyla, turizm sektöründen, uluslararası nitelikli, önemli ölçüde istihdam yaratabilen bir çalışma alanı olarak bahsetmek mümkündür. Türkiye’de turizm alanında ilk eğitim çalışmalarının yapıldığı 50’li yıllardan 2014’e kadar büyük değişimler söz konusu olmuştur. İlk kez meslek kursları bünyesinde örgütlenen turizm eğitimi, günümüzde ortaöğretimden doktora düzeyine kadar geniş bir alana yayılmış durumdadır.

Turizm sektörünün başarılı olması işgücüyle doğru orantılıdır. Bu noktada, turizm sektöründe çalışacak olan bireylerin turizm eğitimi almış, yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kişilerden oluşması oldukça önemlidir. Bu hususta, turizm sektörü için gerekli olan nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde, meslek yüksekokullarının önemi yadsınamaz düzeydedir. Meslek yüksekokullarında turizm eğitimi, turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu orta kademe yöneticileri yetiştirmeyi amaçlayan bir süreci kapsamaktadır. Bu kapsamda; meslek yüksekokullarında mevcut sıkıntıların belirlenmesi ve çözüm önerilerinin sunulması, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi açısından oldukça önemli görülmektedir.

Bu araştırmada, Karadeniz Bölgesi’nde bulunan meslek yüksekokullarının turizm bölümlerinin mevcut durumları, program profilleri, kontenjanları ve öğretim elemanı yapısı karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Bu kapsamda; 2014 ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu incelenmiş, Karadeniz Bölgesi’nde yer alan meslek yüksekokullarındaki “turizm” bölümlerinin sayısı, bu bölümlerin yer aldığı iller ve öğrenci kontenjanları ele alınmıştır. Öte yandan; meslek yüksekokullarının internet siteleri incelenerek mevcut durum analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda; mevcut sorunlar belirlenerek, bu sorunlara çeşitli çözüm önerileri getirilmiştir. Yapılan bu çalışmanın bulgu ve sonuçları itibarıyla turizm sektörüne, eğitim kurumlarına, akademisyenlere ve öğrencilere katkı sağlaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, turizm eğitimi, Karadeniz Bölgesi.

SITUATION ANALYSIS OF THE TOURISM DEPARTMENT OF VOCATIONAL SCHOOLS IN THE BLACK SEA REGION

ABSTRACT

The tourism sector is one of the leading social and economic sectors in the world. Therefore, it is possible to say that tourism sector is a field that increases employment at the international level significantly. There were major changes in the tourism sector in Turkey from the time that initial attempt has been done on tourism education in 1950's to 2014. Today, tourism education that was initially organized within the vocational courses is given at each level of education from secondary education level to Ph.D. level.

The success of the tourism industry is directly based on the workforce. So it is important for individuals, who will work in the tourism sector, to take tourism education and have enough knowledge and experience. Accordingly, vocational schools are important for training skilled labor for the tourism sector. Tourism education in vocational schools aims to educate students as intermediate managers. In this context, it is important for educating qualified employers to determine the current problems of vocational schools and to offer solutions to these problems.

In this study, the current situation of the tourism department of vocational schools in the Black Sea Region has been analyzed comparatively taking into account the program profiles, quotas and the structure and number of instructors. In this context, "2014 ÖSYS Higher Education Programs and Quotas Guide" was examined. The numbers of tourism departments of vocational schools in the Black Sea Region, provinces and quotas of tourism departments are determined. In this frame, current problems of tourism departments in vocational schools tried to be determined and recommendations were given. It is believed that this study's findings are important for the tourism sector, educational institutions, academicians and students.

Keywords: Tourism, Tourism Education, Black Sea Region.

¹Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi, ntetik80@yahoo.com

²Arş. Gör., Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi, ozgegudu@hotmail.com

Giriş

Mesleki eğitim genel anlamda bireysel ve toplumsal hayat için ihtiyaç olan belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli olarak geliştirme sürecidir (Aymankuy ve Aymankuy, 2013: 3). Diğer bir ifadeyle; kişinin belirli bir meslek alanında üretici olarak herhangi bir statü ile yer alabilmesi için gerekli olan asgari yeterliliğe ve genel meslek kültürüne sahip olmasını sağlayan eğitim, mesleki eğitim olarak değerlendirilmektedir (Çalışkan ve Çakır, 2014: 306). Turizm eğitimi ise turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu, araştırma, planlama çalışmalarını yapabilecek, işletmelerin verimliliğini arttırabilecek ve sektördeki yenilikleri takip edebilecek bireylerin yetişmesi için yapılan mesleki eğitimidir (Yıldız, 2013: 595). Türkiye için turizm sektörünün gelişebilmesi adına sektörün ihtiyacı olan nitelikli işgücünün yetiştirilebilmesinde turizm eğitiminin önemli katkıları bulunmaktadır (Türkmen vd., 2014: 928). Turizm eğitiminin amacı; turistlere doğrudan hizmet veren personele mesleki bilgi ve davranış biçimini kazandırmak, personel yetki, beceri ve sorumlulukları arasında denge kurmayı sağlamaktır (Özdemir Yılmaz ve Topcu, 2014: 1317). Turizm eğitimi alan öğrenciler sektörün potansiyel birer temsilcisi durumundadır. Bir eğitim sisteminin etkinliği ve kalitesi, eğittiği kişilerin yer ve konumlarıyla ölçülmektedir (Yıldız, 2013: 596). Bu bağlamda; ülke turizminin itibarı ve karlılığı, eğitim kalitesinin sürekliliğine bağlıdır. Etkin bir eğitim yapılabilmesi için, eğitim ve öğretimdeki yenilikler sürekli bir şekilde takip edilerek, turizm sektöründeki bugünkü ve gelecekteki olası değişimler iyi analiz edilerek eğitim programlarının elde edilen bulgular doğrultusunda hazırlanması sağlanacaktır (Eren vd., 2013: 19).

Turizm endüstrisinin ülke ekonomisine büyük katkı sağlaması turizm pazarında rekabeti artırarak nitelikli insan gücüne olan ihtiyacı açığa çıkarmıştır. Modern turizm anlayışının gerektirdiği hizmet kalitesinin sağlanması ve müşteri ile işgören arasındaki ilişkilerin kaliteli olarak gerçekleştirilmesi, büyük ölçüde sektörde istihdam edilen işgücünün meslekî ve teknik eğitim düzeylerinin yüksek olmasına bağlıdır. Nitelikli insan gücü de ancak etkin ve kaliteli turizm eğitim ve öğretimiyle sağlanabilir. Bu kapsamda düşünüldüğünde, turizm eğitiminin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Eren vd., 2013: 16). Dünyada, turizm eğitimi önceleri ticaret eğitiminin bir parçası olarak verilirken, turizm alanında yapılan akademik çalışma sayısının artması ile birlikte 1960'ların sonlarına doğru turizm eğitim programları ortaya çıkmaya başlamıştır (Temizkan vd., 2014: 410). Bununla birlikte Türkiye'de turizm sektörünün ülke ekonomisindeki öneminin giderek artması, sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli çalışanlar ile orta ve üst kademe yöneticilerin yetiştirilmesini amaç edinen turizm eğitim kurumlarının sayılarının artmasını sağlamıştır (Giritlioğlu vd., 2013: 509). Bu gelişmelerle beraber sektöre ara kademe eleman ve orta-üst düzey yönetici yetiştiren yükseköğretim kurumlarında 1990'lı yıllarla başlayan ve hızla devam eden niceliksel artış görülmüştür. Turizm eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının hızlı artış göstermesi genel nitelikli ve özel nitelikli sorunları da beraberinde getirmiştir (Türkeri, 2014: 2). Bu kapsamda; eğitim kurumlarının sayısında meydana gelen artış, bu kurumlardaki mevcut sıkıntıların da belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu amaçla bu çalışmada; Karadeniz Bölgesi'nde bulunan meslek yüksekokullarının turizm bölümlerinin mevcut durumları, program profilleri ve öğretim elemanı yapısı incelenmeye çalışılmıştır.

Turizm Eğitimi

Bireyin yaşantısında davranışlarının değiştiği bir süreci ifade eden, turizmde istihdam edilecek kalifiye personelin yetiştirilmesinde büyük öneme sahiptir. Kalifiye eleman ile hizmet kalitesi doğru orantılı şekilde değişmektedir. Bu nedenle sektörde nitelikli elemanın varlığı için nitelikli turizm eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Türkeri, 2014: 2). Eğitim, yeni yetişen kuşakları toplum hayatına hazırlamak amacıyla onların gerekli bilgi, beceri, anlayış ve yeni davranışlar (Batman vd., 2000: 41) kazanmalarına, kişilik geliştirmelerine yardım etme etkinliğidir (Hacıoğlu vd., 2008: 1). Turizm eğitimi ise bir ülke insanının turizm olayı konusunda tutum ve davranışlarını değiştirebilmesi için o ülkede bulunan her türlü kuruluşun yapmış olduğu çalışmaların tümüdür (Erdoğan ve Yılmaz, 2012: 19). Turizm eğitiminin temel amacı, turizm sektöründe iş görecektir elemanları temel eğitimden geçirmek, tüm eğitim alanlarına turizm bilincini ve felsefesini kazandırmak, yönetim tekniklerini öğretmek ve yeni kavram, fikir ve teknolojileri kavrayabilecek üst düzey turizm profesyonellerini yetiştirmektir (Hacıoğlu ve Gülü Demirebulat, 2014: 171; Özdemir Yılmaz, 2011: 282). Turizm eğitimi, bir sektör eğitimi olması ve bu alanda staj eğitimi de kapsamından dolayı diğer birçok eğitim türünden farklılaşmaktadır (Türkeri, 2014: 3).

Turizm eğitimi Türkiye açısından turizm sektörünün gelişimine yetiştirdiği nitelikli işgücü vesilesiyle önemli katkılar sağlamaktadır. Türkiye, 2023 Turizm Stratejisi'nde de belirtildiği üzere, tüm dünyada turizm gelirlerinde ilk beş ülke arasına girmeyi hedeflemektedir. Kuşkusuz ki bu hedeflere ulaşılmasında, lisans ve önlisans düzeyinde sunulan turizm eğitiminin, turizmin temeli olan çalışan sermayesini endüstriye sunmasının önemli katkıları bulunacaktır (Giritlioğlu vd., 2013: 507).

Turizm sektöründe başlangıç yıllarında, kısa süreli hizmetiçi eğitimlerle ve kurslarla sürdürülen mesleki eğitim, ilerleyen yıllarda, en az ortaöğretim düzeyinde, sonraki dönemlerde ise yükseköğretim düzeyinde

verilmeye başlamıştır (Akoğlan Kozak, 2009: 2). Türkiye’de turizm eğitimi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki şekilde verilmektedir. Yaygın turizm eğitimi, toplumda turizm bilincini, sevgiyi ve anlayışı geliştirmek, turiste eşit ve dürüst hizmet etmek için etik değerleri vermek, gerçek sevgiye ve konukseverliğe dayalı bir davranış biçimi oluşturmayı amaçlayan öğretim türüdür. Örgün turizm eğitimi ise turizm sektörü içerisinde yer alan faaliyet dalları için bilgili, becerikli, nitelikli ve verimli kişiler yetiştirmeyi amaçlayan eğitimidir. Yaygın turizm eğitimi, Turizm Bakanlığı’na bağlı eğitim kurumları ve özel eğitim birimleri tarafından verilen kursları kapsarken, örgün turizm eğitimi de orta öğretim ve yükseköğretim düzeyindeki programları kapsamaktadır (Akgöz ve Arslan, 2014: 215; Çalışkan ve Çakır, 2014: 307; Özdemir Yılmaz ve Topcu, 2014: 1317). 2013 yılı itibari ile Türkiye’de her düzeyde turizm eğitimi verilmekte ve her yıl 20 bin civarında mezun verilmektedir. Bununla birlikte, sektörün büyümesi devam ettiği için her düzeyde turizm eğitimi veren okul ve kontenjan sayıları da artmaktadır. 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı itibariyle, Türkiye’de önlisans düzeyinde devlet üniversiteleri bünyesinde 142 örgün öğretim, 75 ikinci öğretim ve 2 uzaktan eğitim programlarıyla birlikte toplam 219 turizm programı bulunmaktadır. Vakıf üniversiteleri bünyesinde ise 27 örgün öğretim, 5 ikinci öğretim ve 4 uzaktan eğitim programı olmak üzere toplam 36 turizm programı bulunmaktadır (Hacıoğlu vd., 2014: 1401). 2013 yılı ÖSYM verilerine göre önlisans düzeyinde açılan turizm programlarının kontenjanı 18.534 iken, 2014 yılına gelindiğinde bu sayı 20.123’e çıkmıştır (www.osym.gov.tr).

Meslek Yüksekokullarında Turizm Eğitimi

Turizm eğitimi, turizm hareketini ve ekonomisini halka ve öğrenim gören gençliğe öğretmek, turizm konusunda bilgili, kalifiye personel ve yönetici yetiştirilmesini amaçlayan çalışmalar bütünüdür. Bu amaçları kapsayan eğitim sürecinin içeriğinde uygulama, ekonomik olma, gelişmelere uyum sağlayarak hayata hazırlayıcı olma, devamlılık, topluma ve sektöre dönük olma vb. nitelikleri barındırması gerekmektedir (Saatcı ve Gülü Demirbulat, 2015: 45). Turizm endüstrisi için nitelikli işgücünün temel kaynağı olarak turizm eğitimi veren okullar gösterilebilir (Solmaz ve Erdoğan, 2013: 569). Nitekim önlisans düzeyinde verilen turizm eğitiminin amacı; öğrencilere bilgi ve beceri edindiren, turizm sektöründe çalışan ara kademe elemanlarına sahip olması gereken nitelikleri kazandırmak (Birdir ve Kılıçhan, 2013: 619-620) ve onları sektörde kalıcı kılmaktır (Saatcı ve Gülü Demirbulat, 2015: 44).

Yüksekokul; belirli bir mesleğe yönelik eğitim öğretime ağırlık veren bir yükseköğretim kurumudur. Meslek Yüksekokulu ise; belirli mesleklere yönelik ara işgücü yetiştirmeyi amaçlayan dört yarıyıllık eğitim - öğretim sürdüren bir yükseköğretim kurumudur (Akoğlan Kozak, 2009: 2). 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu’na göre önlisans öğretimi, ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyıllık (bazı üniversitelerde dört yarıyla ek olarak, iki yarıyıldan oluşan yabancı dil hazırlık sınıflarının olması sebebiyle eğitim-öğretim süresi altı yarıyla çıkmaktadır) bir programı kapsayan yükseköğretimdir (Baltacı ve Üngüren, 2010: 313). Yükseköğretimde ön lisans düzeyinde turizm eğitimi, 1970’li yılların ortalarında Boğaziçi ve Ege Üniversiteleri’nde ara insan gücü yetiştirmek üzere açılmış olan önlisans yüksekokullarında bir program olarak eğitim faaliyetine başlamıştır. Kısa bir süre sonra Ege Üniversitesi’ndeki program, lisans düzeyine çıkarılmıştır. Bunun yanında 1974-1975 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesi Teknoloji ve Meslek Yüksekokulu içinde iki yıllık bir turizm bölümü faaliyete geçmiştir. Bunların dışında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan meslek yüksekokullarında çeşitli yıllarda açılan turizm programları ile önlisans düzeyindeki turizm eğitimi çalışmaları devam etmiştir (Birdir ve Kılıçhan, 2013: 619; Boylu ve Arslan, 2013: 543). Örgün turizm eğitim kurumları içerisinde yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi veren ve amaçları itibariyle uygulamaya yönelik eğitime devam ederek, sektörün yetişmiş eleman ihtiyacını karşılaması beklenen meslek yüksekokullarının eğitim öğretim politikalarını hedefleri doğrultusunda belirlemeleri, sektörel faaliyetlerde devamlılığın sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir (Özdemir vd., 2014: 1084).

Türkiye’de yükseköğretim kurumları bünyesinde, “turizm ve otelcilik”, “turizm işletmeciliği”, “otel yöneticiliği”, “turizm işletmeciliği ve otelcilik”, “turizm rehberliği”, “turizm yönetimi”, “mutfak yönetimi”, “yiyecek-içecek işletmeciliği”, “seyahat işletmeciliği”, “seyahat işletmeciliği ve tur operatörlüğü”, “seyahat ve tur işletmeciliği” vb. isimlerde turizm önlisans ve lisans programları yürütülmüştür. MEB ve YÖK, Meslek Yüksekokulları Program Geliştirme Projesi kapsamında yapılan bir çalışmayla birlikte, önlisans düzeyindeki turizm programlarını; “Turizm ve Otel İşletmeciliği” ve “Turizm ve Seyahat İşletmeciliği” olmak üzere iki ana program olarak yeniden düzenlenmiştir. 2009-2010 Eğitim-Öğretim yılından itibaren ise bu programlar, “Ağırlama Hizmetleri” ve “Turizm ve Seyahat Hizmetleri” şeklinde yeniden yapılandırılmıştır (Baltacı ve Üngüren, 2010: 313). Öte yandan; 2014-2015 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde “Turizm ve Otel İşletmeciliği”, “Turizm ve Seyahat Hizmetleri”, “Aşçılık”, ve “Turizm Animasyonu” programlarında önlisans düzeyinde turizm eğitimi verilmektedir.

Türkiye’de turizm eğitimi veren meslek yüksekokulu sayısı 1990 yılında 28, 1994 yılında 54, 2002 yılında 87 ve 2005 yılında 49 olarak tespit edilmiştir (Türkeri, 2014: 5). 2009-2010 eğitim-öğretim yılı verilerine göre;

Türkiye’de önlisans düzeyinde toplam 210 turizm programı bulunmaktadır. Bu programların 181’i devlet üniversitesi, 29’u ise vakıf üniversitesi bünyesindedir (Eren vd., 2013: 19). 2012 yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzuna göre ise Türkiye’de 2012-2013 eğitim-öğretim yılında, 73’ü devlet, 18’i vakıf üniversitesi olmak üzere 91 üniversite bünyesinde önlisans turizm eğitimi verilmektedir (www.osym.gov.tr). Özdemir vd. (2014: 1087) tarafından yapılan bir araştırmada; 2013-2014 eğitim-öğretim döneminde Türkiye’de önlisans düzeyinde turizm eğitimi, 15.606 öğrenci kapasitesine sahip 143’ü devlet, 17’si vakıf üniversitesi olmak üzere 160 meslek yüksekokulunda toplam 201 programda verilmektedir. 2014 ÖSYM Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzunu incelediğimizde ise önlisans düzeyinde turizm eğitimi, 16.393 öğrenci kapasitesine sahip 146’sı devlet, 20’si vakıf üniversitesi olmak üzere 162 meslek yüksekokulunda verilmektedir (www.osym.gov.tr).

Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Karadeniz Bölgesi’nde bulunan turizm bölümlerinin mevcut durumlarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda; meslek yüksekokullarının turizm bölümlerinin program profilleri ve öğretim elemanı yapısı ile ilgili istatistikler “2014 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYM) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu” ile söz konusu meslek yüksekokullarının internet siteleri esas alınarak detaylı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda; söz konusu öğretim elemanlarının akademik özgeçmişlerine görev yapmakta oldukları üniversitelerin web siteleri aracılığı ile ulaşılmış, web sitesi kanalıyla özgeçmişine ulaşılamayan veya özgeçmişinde eğitim bilgileri, doktora, doçentlik ve profesörlük unvanları yer almayan akademisyenlere e-posta gönderilerek akademik özgeçmişleri istenmiştir. Bu doğrultuda; mevcut sorunlar belirlenerek, bu sorunlara çeşitli çözüm önerileri getirilmiştir. Yapılan bu çalışmanın bulgu ve sonuçları itibarıyla turizm sektörüne, eğitim kurumlarına, akademisyenlere ve öğrencilere katkı sağlaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bulgular

Karadeniz Bölgesi Meslek Yüksekokullarının Turizm Bölümlerinin Mevcut Durumları

Türkiye’de 2014-2015 eğitim-öğretim döneminde turizm eğitimi veren 162 meslek yüksekokulunun coğrafi bölgelere göre dağılımı incelendiğinde; Marmara Bölgesi %24,7 oranı ile ilk sırada yer alırken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi %5,5 oranı ile en az meslek yüksekokuluna sahip bölge olarak dikkat çekmektedir. Karadeniz Bölgesi’nin payı ise toplam 30 meslek yüksekokulu ve 2360 öğrenci kontenjanı ile beraber %18,5 olarak tespit edilmiştir. Bu oran ile Karadeniz Bölgesi, Marmara Bölgesi’nden sonra en fazla meslek yüksekokuluna sahip ikinci bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Karadeniz bölgesi illeri; Amasya, Artvin, Bartın, Bayburt, Bolu, Çorum, Düzce, Giresun, Gümüşhane, Karabük, Kastamonu, Ordu, Rize, Samsun, Sinop, Tokat, Trabzon, Zonguldak olmak üzere toplam 18 tanedir. Bu illerden Amasya ve Bayburt illeri dışındaki illerin tamamında turizm eğitimi veren bir meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Tablo 1’de Karadeniz Bölgesi’nde bulunan meslek yüksekokulları ve program isimleri öğrenci kontenjanlarıyla beraber verilmektedir.

Tablo 1: Karadeniz Bölgesi’nde Yer Alan Meslek Yüksekokullarının Mevcut Durumu

İl	Üniversite	MYO	Program	Kontenjan
Artvin	Çoruh Üniversitesi	Arhavi MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	50
			Turizm ve Seyahat Hizmetleri	30
Bartın	Bartın Üniversitesi	Bartın MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	70
			Turizm ve Otel İşletmeciliği (II. Öğretim)	70
Bolu	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Mengen MYO	Aşçılık	40
			Aşçılık (II. Öğretim)	40
		Bolu MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	70
			Turizm ve Otel İşletmeciliği (II. Öğretim)	70
Mudurnu Süreyya Astarıcı MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	35		
Çorum	Hitit Üniversitesi	MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	30
			Turizm ve Otel İşletmeciliği (II. Öğretim)	30
Düzce	Düzce Üniversitesi	Akçakoca MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	60
			Turizm ve Otel İşletmeciliği (II. Öğretim)	60
		Gölyaka MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	30
Giresun	Giresun Üniversitesi	Sosyal Bilimler MYO	Turizm ve Seyahat Hizmetleri	60
			Turizm ve Seyahat Hizmetleri (II. Öğretim)	60
		Dereği MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	50
		Şebinkarahisar Sosyal Bilimler MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	35
		Tirebolu Mehmet Bayrak MYO	Turizm ve Seyahat Hizmetleri	60
Turizm ve Seyahat Hizmetleri (II. Öğretim)	60			
Gümüşhane	Gümüşhane Üniversitesi	Gümüşhane MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	50
			Turizm Animasyonu	40
Karabük			Turizm Animasyonu (II. Öğretim)	40

Karabük	Üniversitesi	Safranbolu MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	80
			Turizm ve Otel İşletmeciliği (II. Öğretim)	80
Kastamonu	Kastamonu Üniversitesi	Cide Rifat Ilgaz MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	50
Ordu	Ordu Üniversitesi	Sosyal Bilimler MYO	Aşçılık	20
			Turizm ve Otel İşletmeciliği	55
			Turizm ve Otel İşletmeciliği (II. Öğretim)	55
		Mesudiye MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	20
Rize	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Ardeşen MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	40
Samsun	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Samsun MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	40
			Turizm ve Otel İşletmeciliği	50
		Havza MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği (II. Öğretim)	50
Sinop	Sinop Üniversitesi	MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	30
		Gerze MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	30
Tokat	Gazi Osman Paşa Üniversitesi	Tokat Sosyal Bilimler MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	55
		Niksar Sosyal Bilimler MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	30
Trabzon	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Turizm ve Otelcilik MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	80
			Turizm ve Seyahat Hizmetleri	70
		Maçka MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	75
	Avrasya Üniversitesi	MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	60
Zonguldak	Bülent Ecevit Üniversitesi	Zonguldak MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	50
			Turizm ve Otel İşletmeciliği (II. Öğretim)	50
		Çaycuma MYO	Turizm ve Otel İşletmeciliği	50
		Devrek MYO	Aşçılık	35
			Aşçılık (II. Öğretim)	35
			Turizm ve Otel İşletmeciliği	40
Toplam	16	30		2370

Kaynak: 2014 ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzundan derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere; Karadeniz Bölgesinde toplam 16 ilde, 30 meslek yüksekokulunda turizm bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümlerin toplam öğrenci kontenjanı ise 2370 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karadeniz Bölgesi’nde yer alan meslek yüksekokullarında bulunan turizm programları isimlerine göre değerlendirildiğinde; en çok “turizm ve otel işletmeciliği” programının (26 meslek yüksekokulunda örgün öğretim ve 9 meslek yüksekokulunda ikinci öğretim) ve ikinci olarak “turizm ve seyahat hizmetleri” programının (4 meslek yüksekokulunda örgün öğretim ve 2 meslek yüksekokulunda ikinci öğretim) bulunduğu tespit edilmiştir. Meslek yüksekokulları bünyesindeki aşçılık ve turizm animasyonu programları da turizm eğitimi verilen programların içerisinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda; 3 meslek yüksekokulunda örgün eğitim ve 2 meslek yüksekokulunda ikinci öğretim olmak üzere toplam 5 meslek yüksekokulunda aşçılık programı bulunmaktadır. Ayrıca sadece 1 meslek yüksekokulunda örgün öğretim ve 1 meslek yüksekokulunda ikinci öğretim olmak üzere 2 meslek yüksekokulunda da turizm animasyonu programı bulunmaktadır.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nda öğretim elemanı; “yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim üyeleri, öğretim görevlileri, okutmanlar ile öğretim yardımcılarıdır” şeklinde tanımlanmaktadır. Öte yandan; öğretim üyesi “yükseköğretim kurumlarında görevli profesör, doçent ve yardımcı doçentlerdir” şeklinde; öğretim yardımcısı ise “yükseköğretim kurumlarında, belirli süreler için görevlendirilen, araştırma görevlileri, uzmanlar, çeviriciler ve eğitim - öğretim planlamacılarıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Özdemir vd., 2014: 1088-1089). Karadeniz Bölgesinde bulunan 30 meslek yüksekokulunda Mart 2015 itibarıyla toplam 124 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Tablo 2’de öğretim elemanlarının sayısı ve akademik unvana göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 2: Mart 2015 İtibarıyla Meslek Yüksekokullarının Turizm Programlarında Görev Yapan Öğretim Elemanlarının Sayısı ve Akademik Unvana Göre Dağılımları

MYO	Öğretim Elemanı Sayısı	MYO	Öğretim Elemanı Sayısı
Arhavi MYO	6	Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO	3
Bartın MYO	6	Mesudiye MYO	3
Mengen MYO	7	Ardeşen MYO	6
Bolu MYO	4	Samsun MYO	2
Mudurnu Süreyya Astarıcı MYO	5	Havza MYO	3
Hitit Üniversitesi MYO	4	Sinop Üniversitesi MYO	3

Akçakoca MYO	3	Gerze MYO	3
Gölyaka MYO	3	Tokat Sosyal Bilimler MYO	7
Giresun Sosyal Bilimler MYO	4	Niksar Sosyal Bilimler MYO	2
Dereli MYO	7	KTÜ Turizm ve Otelcilik MYO	12
Şebinkarahisar Sosyal Bilimler MYO	3	Maçka MYO	3
Tirebolu Mehmet Bayrak MYO	4	Avrasya Üniversitesi MYO	1
Gümüşhane MYO	1	Zonguldak MYO	4
Safranbolu MYO	6	Çaycuma MYO	3
Cide Rifat Ilgaz MYO	1	Devrek MYO	5

Akademik Unvan	Sayısı
Prof. Dr.	1
Doç. Dr.	-
Yrd. Doç. Dr.	10
Öğr. Gör. Dr.	2
Arş. Gör. Dr.	-
Öğr. Gör.	104
Arş. Gör.	-
Uzman	1
Okutman	5
Toplam	124

Tablo 2'ye göre; turizm programlarında en çok öğretim üyesi/elemanı/yardımcısına sahip meslek yüksekokulu; 12 kişi ile Karadeniz Teknik Üniversitesi Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulu'dur. Öte yandan; Gümüşhane Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, Cide Rifat Ilgaz Meslek Yüksekokulu ve Avrasya Üniversitesi Meslek Yüksekokulu 1 kişi ile en az öğretim üyesi/elemanı/yardımcısına sahip meslek yüksekokulları olarak göze çarpmaktadır. Araştırma kapsamına alınan meslek yüksekokulları içerisinde yalnızca Karabük Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksekokulu'nda bir (1) Prof. Dr. görev yapmaktadır. Karadeniz Bölgesi'ndeki meslek yüksekokullarının turizm programlarında görev yapan öğretim elemanları unvanlarına göre incelendiğinde, en fazla (%83,8) Öğr. Gör.'nin bulunduğu belirlenmiştir. Uzman (%0,8) ve Prof. Dr. (%0,8) unvanına sahip olan öğretim elemanları ise meslek yüksekokulu kadrolarında en düşük oranda bulunan öğretim elemanları olarak görülmektedir.

Sonuçlar

Çalışma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde; Karadeniz Bölgesi'nde "Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik", "Turizm ve Seyahat Hizmetleri", "Aşçılık" ve "Turizm Animasyonu" programlarından en az birine sahip 30 meslek yüksekokulunda önlisans düzeyinde turizm eğitimi verilmektedir. Yeşiltaş ve diğerleri (2010) Türkiye'deki iki yıllık ve dört yıllık turizm eğitimi veren programların problemlerini; sektörün ihtiyaçlarına yabancı kalan müfredatlarla birlikte, ekipman, tesisler ve eğitim yetersizliklerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Benzer bir tespiti Okumuş ve Yağcı (2005) çalışmalarında, turizm eğitim programlarının temel zorlukları ve problemlerini; nitelikli akademik personel eksikliği, yanlış tasarlanmış öğretim programları, öğrenciler için sınırlı pratik eğitim fırsatları, nitelikli personeli turizm endüstrisinde tutma zorluğu olarak ortaya koymuşlardır. 2009 yılında düzenlenen Akademik Turizm Eğitimi Arama Konferansı'nda da turizm eğitiminde, uygulama birimlerine verilen maddi desteğin azlığı, uygulamaya yönelik eğitimin olmaması/ yetersizliği turizm eğitiminin zayıf yönlerinden bir kaçısı olarak belirlenmiştir (Doğan vd., 2014: 466). Yasin ve Boylu (2014) tarafından yapılan bir araştırmada; 2013 yılında önlisans düzeyinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 158 olarak tespit edilmiştir. Bu rakam 2003 yılı ile kıyaslandığında; öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında bir artış olduğu belirlenmiştir. Şöyle ki; 10 yıllık süreç ele alındığında 2003 yılında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının 130 olduğu görülmektedir.

Türkiye'de 2015 yılında yükseköğretimde özellikle öğrenci sayısında belirgin bir artış olduğu gözlenmektedir. Nitekim bu artış öğretim elemanı sayısından daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu durumda öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında bir dengesizlik söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla turizm alanında daha fazla öğretim elemanına ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte Karadeniz Bölgesi'ndeki meslek yüksekokullarında yer alan turizm programlarında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında da bir farklılık tespit edilmiştir. Tablo 3'te sözü edilen programlarda öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı görülmektedir.

Tablo 3: MYO'larda Turizm Programlarında Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı

MYO	Ö.E. Başına Öğrenci Sayısı	MYO	Ö.E. Başına Öğrenci Sayısı
Arhavi MYO	13	Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO	43
Bartın MYO	23	Mesudiye MYO	7
Mengen MYO	11	Ardeşen MYO	7
Bolu MYO	14	Samsun MYO	20
Mudurnu Süreyya Astarıcı MYO	7	Havza MYO	17
Hitit Üniversitesi MYO	15	Sinop Üniversitesi MYO	10
Akçakoca MYO	40	Gerze MYO	10
Gölyaka MYO	10	Tokat Sosyal Bilimler MYO	8
Giresun Sosyal Bilimler MYO	30	Niksar Sosyal Bilimler MYO	15
Dereli MYO	7	KTÜ Turizm ve Otelcilik MYO	12
Şebinkarahisar Sosyal Bilimler MYO	12	Maçka MYO	25
Tirebolu Mehmet Bayrak MYO	30	Avrasya Üniversitesi MYO	110
Gümüşhane MYO	50	Zonguldak MYO	12
Safranbolu MYO	40	Çaycuma MYO	17
Cide Rifat Ilgaz MYO	50	Devrek MYO	22

Yukarıda yer alan tabloya göre Dereli MYO, Mesudiye MYO ve Ardeşen MYO'da öğretim elemanı başına 7 öğrenci düşerken, Avrasya MYO'da 1 öğretim elemanı bulunması sebebiyle 110 öğrenci düşmekte, Gümüşhane MYO ve Cide Rifat Ilgaz MYO'da ise 50 öğrenci düşmektedir. Bu sonuç bölgede yer alan turizm programlarının kontenjanları ile öğrenci sayıları arasında bir orantısızlık bulunduğunu göstermektedir. Turizm sektörünün özellikle nitelikli işgücü ihtiyacının olduğu düşünüldüğünde turizm eğitiminin önemi daha fazla ortaya çıkmaktadır. Turizm sektörünün gelişmesine paralel olarak turizm eğitiminde de hem nicelik hem de nitelik olarak bir artış kaydedilmiştir. Ancak nicelik yönündeki artışın, nitelik yönündeki artıştan daha fazla olduğu görülmektedir. Turizm sektörünün işgücü ihtiyacının karşılanması sadece sayısal olarak öğrenci kontenjanların artırılması demek değildir. Aynı zamanda nitelikli, alanında uzman turizmci yetiştirmek ve onların kalifiye eleman olarak sektöre adaptasyonunun sağlanması gereklidir. Nitekim turizm eğitimi, mesleki eğitim sunan bir eğitim şeklidir. Bu nedenle turizm eğitiminde teorik eğitimin yanı sıra uygulamaya dayalı eğitim de büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan ele alındığında uygulamalı eğitim için yeterli araç-gereç, laboratuvar temininin yanı sıra yeterli sayıda ve nitelikte öğretim elemanlarına da ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla öğretim elemanı-öğrenci sayısında da bir dengenin kurulması gereklidir. Her mezun öğrencinin sektörde eşit şansa sahip olması için benzer olmasa da birbirine yakın eğitim imkanı sunulması önemlidir.

Tabloya göre sonuçlar değerlendirildiğinde, 7 öğrenci ile 150 öğrencinin alabileceği eğitimin verimliliğinde de farklılıkların olması muhtemeldir. Bu nedenle her öğretim elemanına düşen öğrenci sayısının verimli bir eğitim verilebilecek sayıda tutulması önerilebilir. Bunun için bir taraftan sektöre işgücü yetiştirmek için öğrenci sayısı artırılırken (her sene düzenli olarak kontenjanlarda bir artış kaydedilmekte ve bunun önüne geçilememektedir), diğer taraftan da meslek yüksekokullarının öğretim elemanı açığını kapatmalarının sağlanması daha rasyonel bir yaklaşım olacaktır. Her şeyden önce Yükseköğretim Kurulu'nun meslek yüksekokullarında program açma kriterlerine göre "programda alanında kadrolu en az 3 öğretim görevlisi ve bu öğretim görevlilerinden en az bir tanesinin yüksek lisans mezunu olması" şartı bulunmaktadır. Dolayısıyla meslek yüksekokullarının bu gereklilik üzerinde durmalarında ve programları bu doğrultuda açarak öğrenci alımına devam etmelerinde yarar vardır.

Rakamsal iyileştirmenin yanı sıra nitelik açısından da öğretim elemanlarının alanlarında yükselmeleri ve çalışma yapmaları teşvik edilmelidir. Nitekim bu çalışmanın yapıldığı 30 meslek yüksekokulunda Prof. Dr. ünvanına sahip sadece 1 öğretim üyesi bulunmaktadır. Doç. Dr. ünvanına sahip öğretim üyesine ise hiç rastlanılmamıştır. Yrd. Doç. Dr. ve Öğretim Görevlisi Dr. sayısı ise 12 ile sınırlı kalmıştır. Bu noktada öğretim elemanlarının özlük haklarının korunması ve mevcut ücret politikalarında iyileştirmeye gidilmesi büyük önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Akoğlan Kozak, M. (2009). Akademik Turizm Eğitimi Üzerine Bir Durum Analizi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 22, 1-20.
- Akgöz, E. ve Arslan, A. (2014). Turizm Sektöründe Yabancı Dil Eğitim Engelleri ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma. *15. Ulusal Turizm Kongresi*, 13-16 Kasım 2014, Ankara, ss.210-225.

- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş. (2013). Turizm İşletmeciliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Sektöründeki İstihdamla İlgili Görüşleri ve Sektördeki Kariyer Beklentileri (Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği). *Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-21.
- Baltacı, F. ve Üngüren, E. (2010). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılarının Belirlemesine Yönelik Bir Araştırma. *11. Ulusal Turizm Kongresi*, 2-5 Aralık 2010, Kuşadası, ss.312-323.
- Batman, O., Yıldırğan, R. ve Demirtaş, N. (2001). *Turizm Rehberliği*. (1. Baskı). Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Birdir, K. ve Kılıçhan, R. (2013). Mutfak Şeflerinin Mesleki Eğitim Düzeyleri ve Yaşadıkları Eğitim Problemlerinin Tespitine Yönelik Bir Çalışma. *14. Ulusal Turizm Kongresi*, 5-8 Aralık 2013, Kayseri, ss.615-635.
- Boylu, Y. ve Arslan, E. (2013). Türkiye'deki Turizm Eğitiminde Son Rakamsal Gelişmeler. *14. Ulusal Turizm Kongresi*, 5-8 Aralık 2013, Kayseri, ss.539-556.
- Boylu, Y. ve Arslan, E. (2014). Türkiye'deki Turizm Eğitiminin Rakamsal Gelişmeler Açısından Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 79-97.
- Çalışkan, A. ve Çakır, N. (2014). Turizm ve Otel İşletmeciliği Öğrencilerinin Programı Seçmede Etkili Olan Faktörler: Balıkesir Üniversitesi Örneği. *9th International Conference: New Perspectives in Tourism and Hospitality*, 25-27 Eylül 2014, Burhaniye, Turkey, pp.304-322.
- Doğan, S., Ercan, T. ve Özasan, Y. (2014). Meslek Yüksekokulları Bünyesinde Yer Alan Turizm - Otel İşletmeciliği Programları ve Uygulama Alanı Yeterlilikleri. *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 4-5 Nisan 2014, Kuşadası, ss.463-472.
- Erbaş, A., Temizkan, R. ve Cankül, D. (2014). Türkiye'de Örgün Turizm Eğitiminin Önündeki Engellerle Mücadelede TİYADER ve Turizm Meslekleri ve Turizm Konseyi Meslek Yasası Taslağı. *15. Ulusal Turizm Kongresi*, 13-16 Kasım 2014, Ankara, ss. 1301-1315.
- Erdinç, S. B. ve Yılmaz, G. (2012). Günümüzde Turizm Eğitiminin Yükseköğretim İçerisindeki Yeri. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*, 17-19 Ekim 2012, Ankara, ss.17-31.
- Eren, D., Özgül, E. ve Çullu Kaygısız, N. (2013). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin Belirlenmesi: Nevşehir Üniversitesi Örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35(2), 15-27.
- Giritlioğlu, İ., Türkmen, S. ve Avcıkurt, C. (2013). Öğrencilerin Turizm Ders Kitaplarından Beklentileri ve Ders Kitaplarının Hazırlanmasında Kullanılabilecek İnovasyonel Uygulamalar. *14. Ulusal Turizm Kongresi*, 5-8 Aralık 2013, Kayseri, ss.506-520.
- Güngördü, E. (2003). *Türkiye'nin Turizm Coğrafyası (Doğal ve Tarihi Coğrafya Açısından)*. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hacıoğlu, N., Kaşlı, M., Şahin, S. ve Tetik, N. (2008). *Türkiye'de Turizm Eğitimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hacıoğlu, N. ve Güdü Demirebulat, Ö. (2014). Türkiye'de Turizm Rehberliği Eğitiminin İlgili Mevzuat Çerçevesinde Kavramsal Analizi. *15. Ulusal Turizm Kongresi*, 13-16 Kasım 2014, Ankara, ss.170-185.
- Hacıoğlu, N., Ünal, A., Kan, N. ve Saatçı, G. (2014). Meslek Yüksekokullarında Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitime Bakış Açılı ve Turizm Eğitiminden Beklentileri. *15. Ulusal Turizm Kongresi*, 13-16 Kasım 2014, Ankara, ss.1399-1413.
- <http://www.osym.gov.tr>, 2012 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu, Erişim Tarihi: 14.02.2015.
- <http://www.osym.gov.tr>, 2014 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu, Erişim Tarihi: 14.02.2015.
- Okumus, F. ve Yagci, O. (2005). Tourism Higher Education in Turkey. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 5 (1-2), 89-116.
- Özdemir, S. S., Polat, E., Hacıoğlu, N. ve Özdemir, M. (2014). Türkiye'de Önlisans Düzeyinde Gerçekleştirilen Turizm Eğitiminin Analizi. 6. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, 5-8 Haziran, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, ss.1084-1094.
- Özdemir Yılmaz, G. (2011). Lisans Düzeyinde Turist Rehberliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Mesleğe Bakış Açılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (26), 281-298.
- Özdemir Yılmaz, G. ve Topcu, Z. (2014). Otel Yöneticileri Tarafından Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almış İşgörenlerin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi. *15. Ulusal Turizm Kongresi*, 13-16 Kasım 2014, Ankara, ss. 1316-1327.
- Saatçı, G. ve Güdü Demirebulat, Ö. (2015). Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Mesleki Turizm Eğitimi Almış Çalışanlara Yönelik Değerlendirmeleri. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 4 (13), 43-58.
- Solmaz, S. A. ve Erdoğan, Ç. (2013). Turizm Eğitimi Alan Ön Lisans ve Lisans Öğrencilerinin Turizm Endüstrisine Bağlılık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *14. Ulusal Turizm Kongresi*, 5-8 Aralık 2013, Kayseri, ss.557-573.

- Temizkan, R., Erbaş, A. ve Cankül, D. (2014). Turizm Personeli Meslek Yasası Mümkün Mü?. *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 4-5 Nisan 2014, Kuşadası, ss.406-419.
- Türkeri, İ. (2014). Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitiminin Özel Nitelikli Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 1-14.
- Türkmen, S., Deveci, B. ve Avcıkurt, C. (2014). Türk Turizm Eğitimi İçerisinde BTİOYO'nun Yeri ve Önemi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi*, 04-05 Nisan 2014, Kuşadası, Aydın, ss.927-937.
- Yeşiltaş, M., Öztürk, Y. ve Hemmington, N. (2010). Tourism Education in Turkey and Implications for Human Resources. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 21 (1), 55-71.
- Yıldız, S. B. (2013). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Sektörde Çalışmaya Yönelik Bakış Açılıarı. *14. Ulusal Turizm Kongresi*, 5-8 Aralık 2013, Kayseri, ss.595-614.